

CÁCH TIẾP CẬN CỦA UNESCO

VỀ DI SẢN VĂN HÓA THẾ GIỚI VÀ KHUYẾN NGHỊ LIÊN QUAN ĐỐI VỚI ĐÔ THỊ CỔ HỘI AN TRONG BỐI CẢNH MỚI

PHẠM THỊ THANH HƯỜNG*

Tóm tắt: Bài viết đánh giá một số cơ hội đối với việc quản lý, bảo tồn di sản thế giới đô thị cổ Hội An trong bối cảnh tái cấu trúc hành chính mới hiện nay. Đồng thời, tác giả cũng chỉ ra những thách thức và rủi ro trong bối cảnh mới. Bài viết khuyến nghị áp dụng các chính sách của UNESCO (cảnh quan đô thị lịch sử, chính sách phát triển bền vững 2015 và tuyên bố Mondiacult) để xây dựng một mô hình quản lý trực tiếp linh hoạt, tự chủ, mở rộng phạm vi bảo tồn ra ngoài vùng lõi và đảm bảo lợi ích công bằng cho cộng đồng.

Từ khóa: di sản thế giới, đô thị cổ Hội An, cân bằng lợi ích cộng đồng.

Abstract: The article assesses several opportunities for the management and conservation of the Hoi An Ancient Town World Heritage site amidst the current new administrative restructuring. Concurrently, the author points out the challenges and risks arising from this new context. The paper recommends adopting UNESCO policies (Historic Urban Landscape, 2015 Sustainable Development Policy, and the Mondiacult Declaration) to establish a flexible, autonomous direct management model, expand the scope of conservation beyond the core zone, and ensure equitable benefits for the community.

Keywords: world heritage, Hoi An ancient town, community benefit balancing.

1. Đặt vấn đề

Khu đô thị cổ Hội An thường được nhắc đến như một trong những trường hợp bảo tồn tốt ở châu Á, với đặc điểm của một quần thể các di tích gắn liền với cộng đồng cư dân địa phương, đa dạng hình thức sở hữu và hầu hết các di tích vẫn đang được sử dụng với chức năng không gian văn hóa sống động. Đã có nhiều chính sách biện pháp quản lý, bao gồm Quy hoạch tổng thể bảo tồn, tôn tạo và phát triển giá trị di sản văn hóa thế giới đô thị cổ Hội An với phát triển Hội An và du lịch giai đoạn 2012-2015.

Hiện nay, trong bối cảnh tái cấu trúc hành chính của tỉnh Quảng Nam (cũ) và TP Đà Nẵng, Hội An đã và đang chuyển đổi từ một thành phố thuộc tỉnh thành khu vực đô thị trải trên 3 phường mới trực thuộc TP Đà Nẵng. Bối cảnh mới mang lại những cơ hội chiến lược chưa từng có, bao gồm việc tích hợp nguồn lực vùng, tăng cường hỗ trợ tài chính và

phối hợp quản lý giảm thiểu rủi ro thiên tai. Tuy nhiên, bối cảnh mới cũng tiềm ẩn một số rủi ro bao gồm: công tác quản lý di sản bị thu hẹp vào phạm vi vùng lõi (phường Hội An), áp lực từ hiện tượng tham quan - du lịch nhanh giữa trung tâm TP Đà Nẵng và khu đô thị cổ, cũng như sự phân phối lợi ích công bằng.

Bài viết xem xét về những tác động kép này, áp dụng các khuôn khổ chính sách cập nhật và mang tính định hướng của UNESCO đối với di sản thế giới, bao gồm: khuyến nghị cảnh quan đô thị lịch sử, chính sách UNESCO năm 2015 về phát triển bền vững, tuyên bố Mondiacult 2022, 2025 và tuyên bố Naples 2024. Việc tham chiếu tới cách tiếp cận của UNESCO về di sản thế giới cung cấp một số gợi ý cần thiết để giảm thiểu rủi ro và nguy cơ đối với bảo tồn khu di sản thế giới đô thị cổ Hội An trong việc quản lý vùng lõi - ngoại vi mới của di sản và việc cập nhật quy hoạch bảo tồn di sản.

2. Cơ hội và rủi ro của việc bảo tồn khu đô thị cổ trong bối cảnh mới

Đô thị cổ Hội An có giá trị toàn cầu nổi bật đã được ghi danh vào Danh mục di sản thế giới của UNESCO năm 1999. Các giá trị nổi bật toàn cầu của khu di sản được hình thành từ các thuộc tính hữu hình - tổ hợp kiến trúc gỗ truyền thống độc đáo phản ánh ảnh hưởng bản địa và nước ngoài cùng các đặc trưng phi vật thể: tính xác thực của các truyền thống, tri thức dân gian, thực hành văn hóa, di sản sống và mối quan hệ chức năng với cảnh quan tự nhiên và văn hóa xung quanh, bao gồm hệ thống sông Thu Bồn và các làng nghề lân cận.

Trong hơn hai thập kỷ kể từ khi được ghi danh, hệ thống quản lý bảo tồn, chủ yếu được điều phối bởi tỉnh Quảng Nam và TP Hội An (trước đây), đã vượt qua nhiều áp lực bên ngoài, bao gồm sự tăng trưởng du lịch nhanh chóng, biến đổi nhân khẩu học và các thách thức môi trường, đặc biệt là tình trạng lũ lụt tái diễn từ sông Thu Bồn. Thành công này đã định vị Hội An trên bản đồ quốc tế như một hình mẫu riêng biệt về phát triển địa phương dựa trên nền tảng bảo tồn di sản văn hóa.

Sự thay đổi căn bản trong cấu trúc quản trị di sản đã diễn ra trong bối cảnh cải cách hành chính mạnh mẽ ở Việt Nam giai đoạn 2024-2025. Chính quyền TP Hội An trực thuộc tỉnh trước đây đã kết thúc vai trò lịch sử cùng với việc bỏ đơn vị hành chính cấp quận huyện trên cả nước. TP Hội An cũ được tổ chức lại thành 4 đơn vị hành chính cấp phường, xã mới: phường Hội An (bao gồm khu vực lõi lịch sử, sáp nhập từ các phường Minh An, Cẩm Phô, Sơn Phong, Cẩm Nam và xã Cẩm Kim), phường Đông Hội An (sáp nhập từ các phường Cẩm Châu, Cửa Đại và xã Cẩm Thanh) và phường Tây Hội An (sáp nhập từ các phường Thanh Hà, Tân An, Cẩm An và xã Cẩm Hà). Các phường Đông và Tây Hội An bao gồm các vùng đệm thiết yếu, làng nghề và cảnh quan sông nước liên quan tới khu đô thị cổ và xã đảo Tân Hiệp gắn với hệ sinh thái trải dài từ vùng nước ngọt, nước lợ và khu bảo tồn biển đã được UNESCO công nhận là khu dự trữ sinh quyển thế giới Cù Lao Chàm.

Trước hết, việc tái cấu trúc, chuyển trọng tâm kiểm soát hành chính từ một chính quyền thành phố tự chủ, chuyên trách sang các phường trực thuộc một khuôn khổ đô thị lớn hơn trực thuộc trung ương (Đà Nẵng), mang lại những cơ hội và động lực quan trọng. Việc liên kết với trung tâm Đà Nẵng, được công nhận là trung tâm đô thị hàng đầu ở miền Trung Việt Nam, mang lại những lợi thế đáng kể chủ yếu

từ việc bắc cầu khoảng cách về nguồn lực và thúc đẩy sự gắn kết khu vực, tích hợp nguồn lực và nâng cao năng lực quản trị.

Đà Nẵng sở hữu nguồn lực tài chính mạnh mẽ, năng lực quy hoạch tiên tiến và hệ thống quản trị số hiện đại. Những lợi thế về năng lực thể chế này có thể được tận dụng một cách chiến lược để liên kết các mục tiêu quản lý di sản của Hội An với các chiến lược rộng lớn hơn được đề ra trong quy hoạch tổng thể khu kinh tế trọng điểm miền Trung. Sự tích hợp này cho phép phối hợp liên ngành trong các lĩnh vực thiết yếu, bao gồm quy hoạch giao thông lớn, quy định phân vùng du lịch, chương trình bảo vệ môi trường toàn diện và sáng kiến giảm thiểu rủi ro thiên tai toàn thành phố, vốn là những điều thách thức hơn khi Hội An hoạt động như một thực thể độc lập.

Thứ hai, là cơ hội giảm thiểu rủi ro thiên tai và thích ứng khí hậu. Đô thị cổ vốn dễ bị tổn thương nghiêm trọng trước tình trạng lũ lụt theo mùa, một mối đe dọa môi trường dai dẳng do vị trí trên sông Thu Bồn. Một cơ hội lớn của việc sáp nhập là tiếp cận trực tiếp với các chương trình và năng lực quản trị, công nghệ tiên tiến của TP Đà Nẵng về kiểm soát lũ và tăng cường khả năng chống chịu ven biển. Những nguồn lực và chuyên môn này có thể trực tiếp góp phần cải thiện tính bền vững vật chất và khả năng chống chịu lâu dài của lõi đô thị lịch sử và các khu vực sông nước nằm trong cấu trúc các phường, xã mới.

Bên cạnh đó, bối cảnh mới cũng mang lại cơ hội kết nối vùng và đối tác công - tư. Quản trị vùng thúc đẩy các liên kết cấu trúc chặt chẽ hơn giữa Hội An và các di sản văn hóa lân cận, như Di sản Mỹ Sơn và Khu dự trữ sinh quyển Cù Lao Chàm. Bằng cách sử dụng cơ sở hạ tầng chức năng chung và các dịch vụ hạ tầng hiện đại của Đà Nẵng bao gồm sân bay quốc tế và cảng biển - cấu trúc mới nâng cao khả năng kết nối của cảnh quan văn hóa, khu vực di sản và tiện ích công cộng. Hơn nữa, mạng lưới kinh doanh du lịch năng động của Đà Nẵng có thể trở thành các đối tác chủ động, thúc đẩy các mô hình du lịch nhạy cảm với di sản. Các cơ chế như chiến dịch tiếp thị tích hợp, hệ thống bán vé chung và các dự án cơ sở hạ tầng đồng tài trợ có thể tạo ra sức mạnh tổng hợp đáng kể, hướng dòng vốn đầu tư tư nhân vào các nỗ lực bảo tồn quan trọng.

Bên cạnh đó, bối cảnh mới cũng đang đặt ra thách thức quan trọng và rủi ro đối với tính toàn vẹn di sản.

Một là, rủi ro thu hẹp phạm vi quản lý. Mối lo ngại lớn nhất trong bối cảnh hiện nay là nguy cơ cao

hình thành tư duy “trực quan - trung tâm”, thu hẹp công tác quản lý di sản vào ranh giới của phường Hội An mới được xác định (vùng lõi di sản). Nếu di sản thế giới Hội An chỉ được nhìn nhận độc quyền như một “lõi đô thị cổ” giới hạn, việc quản lý có thể bỏ qua các thành phần quan trọng của giá trị nổi bật toàn cầu nằm ở các phường xã còn lại vốn bao gồm cảnh quan văn hóa rộng hơn, hệ thống sông Thu Bồn không thể tách rời, và các truyền thống phi vật thể thiết yếu (như làng nghề và nông nghiệp). Việc bỏ qua các yếu tố sống động và bối cảnh này có nguy cơ làm suy giảm nghiêm trọng tính xác thực và toàn vẹn của di sản, mâu thuẫn với cả hướng dẫn thực hiện Công ước UNESCO và các nguyên tắc cơ bản của phương pháp cảnh quan đô thị lịch sử.

Hai là, nguy cơ về sự mơ hồ trong phân định quản lý và cơ chế giám sát khu di sản. Việc giải thể chính quyền TP Hội An (trước đây) và sự ra đời của các phường, xã mới dưới thẩm quyền của cấp quản lý cao, nhưng ở xa hơn là TP Đà Nẵng, có thể gia tăng rủi ro liên quan đến việc phân định rõ ràng trách nhiệm quản lý nhà nước đối với di sản thế giới. Trách nhiệm quản lý di sản vẫn thuộc về UBND cấp tỉnh, nhưng trên thực tế trước đây do chính quyền cấp thành phố trực thuộc tỉnh điều phối trực tiếp với các phường, xã. Hiện nay, trách nhiệm này ở địa phương bị phân tán qua nhiều cấp độ: các phường mới, chính quyền TP Đà Nẵng và các cơ quan quốc gia. Nếu thiếu các cơ chế phối hợp rõ ràng, điều này có thể dẫn đến việc trì hoãn các yêu cầu bảo tồn quan trọng, và dẫn đến việc phân bổ nguồn lực không hiệu quả hoặc không đồng đều.

Ba là, thách thức mới từ du lịch đại trà và phân phối lợi ích không cân bằng. Khả năng kết nối tới khu di sản được tăng cường với điều kiện liên thông với các hạ tầng cảng biển, sân bay và trung tâm Đà Nẵng, đồng thời, cũng thúc đẩy nguy cơ hoạt động tham quan trong ngày. Hệ quả kéo theo bao gồm tình trạng ùn tắc vào giờ cao điểm, gia tăng rác thải và áp lực quá lớn lên cơ sở hạ tầng hữu hạn của vùng lõi khu phố cổ. Mặt khác, nếu không được điều chỉnh, mô hình này tiềm ẩn nguy cơ phân phối lợi ích kinh tế không đồng đều: thu nhập từ du lịch di sản có thể tập trung không cân xứng vào các nhà điều hành lớn, chuỗi khách sạn và công ty lữ hành tập trung tại Đà Nẵng. Cư dân khu di sản có vai trò chủ thể chính giữ gìn di sản, chịu các áp lực gia tăng về ùn tắc giao thông, áp lực môi trường trong khi lợi ích kinh tế bất tương xứng. Bất cập này có nguy cơ đe dọa sự bền vững xã hội của toàn bộ nỗ lực bảo tồn.

3. Vận dụng chính sách và tiếp cận UNESCO về di sản thế giới

Bảo tồn và phát huy hiệu quả khu di sản thế giới đô thị cổ Hội An trong bối cảnh mới phụ thuộc vào việc giải quyết các rủi ro và thách thức trên, đặc biệt là giải quyết hài hòa mối quan hệ giữa vùng lõi và ngoại vi khu di sản. Điều này đòi hỏi việc quản trị tích hợp, lấy con người làm trung tâm và bền vững. Một số chính sách và công cụ của UNESCO về di sản thế giới có thể vận dụng đối với Hội An, bao gồm:

Cách tiếp cận cảnh quan đô thị lịch sử trong quy hoạch tổng thể

Khuyến nghị UNESCO năm 2011 về cảnh quan đô thị lịch sử, được tái khẳng định năm 2021, là công cụ chính sách thiết yếu để hạn chế xu hướng tư duy phân mảnh trong quản lý di sản. Cách tiếp cận này từ chối việc xem các thành phố lịch sử như các di tích bị cô lập, thay vào đó ủng hộ cách tiếp cận cảnh quan văn hóa, xem xét các mối quan hệ phức tạp giữa các hình thức vật lý, đặc điểm tự nhiên (như sông ngòi) và các giá trị xã hội/ văn hóa trên bối cảnh rộng hơn. Việc vận dụng phương pháp cảnh quan đô thị lịch sử đòi hỏi quản lý bảo tồn phải mở rộng không gian và khái niệm bảo tồn di sản thế giới Hội An vượt ra ngoài khu vực lõi thuộc phường Hội An hẹp để bao gồm toàn bộ bối cảnh cảnh quan sông Thu Bồn, các làng nghề thủ công xung quanh và các khu vực nông nghiệp nằm trong các phường, xã lân cận.

Nguyên tắc đảm bảo cân bằng về lợi ích kinh tế như một trụ cột của phát triển bền vững

Chính sách UNESCO 2015 về di sản thế giới và phát triển bền vững định nghĩa lại bảo tồn là một hoạt động đa chiều gắn liền với phúc lợi con người, nhấn mạnh tăng trưởng kinh tế bao trùm và công bằng xã hội. Chính sách này quy định rằng các nỗ lực bảo tồn không thể tách rời khỏi việc giải quyết các vấn đề quan trọng như sinh kế và quyền văn hóa. Trong bối cảnh mới, chính sách này đòi hỏi việc thiết lập và tăng cường các cơ chế chính sách hài hòa lợi ích giữa cư dân khu di sản và các bên liên quan khác tham gia vào chuỗi kinh tế du lịch di sản. Thành công của việc quản lý và phát huy di sản không chỉ được đo lường bằng tổng lượng khách tham quan trực tiếp, mà cần được hỗ trợ bằng các chỉ số tái phân bổ nguồn thu từ tham quan, du lịch, mức độ tạo ra việc làm ổn định cho cư dân địa phương, khả năng duy trì sinh kế, định cư - di cư của cư dân vùng lõi khu di sản, mức độ tham gia vào các hoạt động văn hóa của cư dân địa phương tại khu di sản, mức độ ưu tiên giữa cư dân địa

phương và cộng đồng khách trong tiếp cận các thành tố, không gian của khu di sản.

Tôn trọng vai trò chủ thể văn hóa của cộng đồng

Tuyên bố Mondiacult 2022 và 2025 đã nâng tầm văn hóa, xác định văn hóa là lợi ích công toàn cầu; tuyên bố Naples (2024) củng cố mạnh mẽ triết lý bảo tồn lấy con người làm trung tâm này, nhấn mạnh việc cần thiết phải tôn trọng quyền văn hóa và vai trò chủ thể của cộng đồng, coi đây là cốt lõi của công tác bảo tồn. Cách tiếp cận mới của UNESCO, chính xác hơn là của cộng đồng quốc tế với hơn 150 quốc gia thành viên thông qua các tuyên bố này, yêu cầu quản trị di sản phải đề cao cộng đồng như chủ thể chính của bảo tồn, thay vì chỉ coi di sản như một tài sản kinh tế cho tăng trưởng khu vực. Điều này bao gồm việc trao quyền cho cư dân, bảo vệ sinh kế và khuyến khích các thực hành di sản văn hóa phi vật thể. Những thành tựu và kinh nghiệm quý của Hội An trong việc hỗ trợ cộng đồng tiếp cận, thực hành văn hóa tại khu di sản, xem xét các tiêu chí ưu tiên cho việc sử dụng, thuê, mượn các không gian và di tích cho sinh hoạt cộng đồng cần tiếp tục được duy trì. Các quyết định về tài sản công, nhất là các di tích thuộc sở hữu hoặc quản lý của nhà nước cần tính đến đặc thù của khu di sản thế giới, mục đích hỗ trợ cho các thực hành văn hóa của cộng đồng thay vì áp dụng tiêu chí kinh tế và đầu giá với các tài sản công thông thường. Nếu xem nhẹ tính đặc thù này, nguy cơ của việc di dời dân cư, mất các thành tố di sản sẽ gia tăng, bởi việc sử dụng cho mục đích thực hành văn hóa và di sản của cộng đồng khó có thể cạnh tranh được với mức giá thuê mà các chủ cơ sở kinh doanh nhà hàng, cửa tiệm có thể chi trả.

Hành động thích ứng khí hậu và giảm thiểu rủi ro thiên tai

Hướng dẫn thực hiện Công ước Di sản thế giới (bản điều chỉnh năm 2023, 2024, 2025) cung cấp các hướng dẫn thực tiễn thiết yếu, bao gồm kỳ vọng hành động thích ứng khí hậu và giảm thiểu rủi ro thiên tai. Điều này có nghĩa là quy hoạch bảo tồn và kế hoạch quản lý khu di sản cần có sự điều phối và hỗ trợ của cơ quan quản lý trong việc tạo ra khuôn khổ cần thiết cho chiến lược giảm thiểu lũ lụt trên toàn hệ thống sông Thu Bồn, đảm bảo sự an toàn cho vùng di sản nằm ở vùng hạ lưu.

4. Một số khuyến nghị

Để đảm bảo việc bảo tồn hiệu quả và sự phát triển bền vững, bảo vệ được các giá trị nổi bật toàn cầu của di sản thế giới Khu đô thị cổ Hội An trong bối cảnh mới, với việc vận dụng các chính sách và tiếp

cận của UNESCO về di sản thế giới, có thể cân nhắc một số giải pháp sau:

Tăng cường sự tự chủ và mô hình quản trị thích ứng của đơn vị trực tiếp quản lý di sản

Điều này cho phép tận dụng các nguồn lực và lợi thế của thành phố lớn, đồng thời duy trì sự linh hoạt ở cấp độ khu di sản. Theo đó, đơn vị quản lý nhà nước được giao nhiệm vụ chuyên trách quản lý khu di sản phải được trao một “mức độ tự chủ” cụ thể, đủ để thực hiện hiệu quả nhiệm vụ bảo tồn toàn diện của mình. Cơ quan này cần có thẩm quyền tài chính xác định và tương đối độc lập về mặt hoạt động, có thể đảm bảo phân bổ trực tiếp từ doanh thu tham quan khu di sản, qua đó bảo vệ các chức năng bảo tồn cốt lõi khỏi những thay đổi hành chính nhanh chóng trong cấu trúc phường, xã mới.

Để khắc phục rủi ro mơ hồ về thể chế, một đầu mối giám sát, đôn đốc chung cần được thiết lập ở cấp thành phố, có thể trực tiếp nắm bắt báo cáo từ đơn vị trực tiếp quản lý khu di sản và thẩm quyền chỉ đạo các hành động phối hợp liên ngành như giữa lĩnh vực văn hóa - di sản, quy hoạch, giao thông, phòng chống rủi ro thiên tai... để đảm bảo quản lý tổng hợp trên các phường xã khác nhau - giữa vùng lõi di sản và vùng lân cận, và giữa vùng hạ lưu với thượng nguồn sông Thu Bồn trong phòng chống lũ lụt.

Đơn vị trực tiếp quản lý khu di sản cũng cần được trao quyền tự chủ để có thể tiếp tục duy trì mô hình tham vấn cộng đồng, công tác viên của di sản vượt lên phạm vi hành chính của một phường. Các cuộc tham vấn cộng đồng ở Hội An đã trở thành một điển hình tốt trong khu vực và thế giới, cho phép cơ quan quản lý duy trì kết nối không chỉ với các chủ di tích, mà thiết lập mạng lưới đa dạng gồm cư dân địa phương, thợ thủ công truyền thống, chủ doanh nghiệp nhỏ. Với đặc thù của một khu di sản gắn liền với dân cư, việc bảo tồn hiệu quả các di tích, đặc biệt là các di tích thuộc sở hữu cá nhân, gia đình, tộc họ khó có thể thực hiện được nếu mất đi cơ chế này.

Thúc đẩy các mô hình du lịch bền vững, công bằng

Để ngăn ngừa xu hướng “bảo tàng hóa” khu đô thị cổ hoặc biến địa chỉ này thành điểm tham quan nhanh trong ngày, chiến lược phát triển du lịch của Đà Nẵng cần khuyến khích lưu trú địa phương và đa dạng hóa dịch vụ, sản phẩm trải nghiệm, các chương trình, tuyến tour tích hợp rõ ràng tại Hội An như cụm điểm đến của phố cổ và các làng nghề xung quanh, cảnh quan tự nhiên và các khu vực lân cận. Điều này cũng đòi hỏi đa dạng hóa chỉ tiêu đánh giá đo lường

kết quả và báo cáo, không chỉ dựa trên chỉ số về lượt khách tham quan phố cổ.

Để nâng cao hiệu quả quản lý và đảm bảo phân phối doanh thu công bằng, các công cụ quản lý khách tham quan kỹ thuật số là cần thiết, bao gồm việc sử dụng công nghệ để giám sát công suất theo thời gian thực và thực hiện hệ thống bán vé tích hợp bắt buộc hợp tác với các doanh nghiệp du lịch của Đà Nẵng. Cơ chế này, cùng với các chính sách tái phân bổ nguồn thu và chia sẻ lợi ích, hỗ trợ cho cư dân địa phương trong việc tiếp cận, sử dụng, duy trì sinh sống, thực hành văn hóa tại khu đô thị cổ có ý nghĩa quan trọng trong việc thúc đẩy và tạo động lực khuyến khích bảo tồn dựa vào cộng đồng.

Trong những năm qua, Hội An cũng đạt nhiều thành tựu trong việc phân bổ nguồn doanh thu từ du lịch di sản cho việc tài trợ cho các sáng kiến hỗ trợ sinh kế nhằm vào thợ thủ công truyền thống, nghệ nhân, gia đình, tộc họ tham gia bảo tồn di sản, đồng thời thúc đẩy sáng tạo và phát triển các dịch vụ, sản phẩm văn hóa phát huy nguồn vốn văn hóa. Điển hình là chuỗi các hoạt động và chương trình trong cam kết hành động thành phố sáng tạo trong lĩnh vực thủ công và nghệ thuật dân gian. Việc duy trì và dành nguồn lực cho các hoạt động này góp phần củng cố mối liên kết giữa cư dân và di sản, đảm bảo rằng cộng đồng địa phương duy trì sự gắn bó nội tại với di sản và tạo ra các sản phẩm, dịch vụ, trải nghiệm đa dạng.

Tích hợp hành động thích ứng khí hậu và nguyên tắc cảnh quan đô thị lịch sử trong quy hoạch đô thị và quy hoạch bảo tồn khu di sản

Khuyến nghị cảnh quan đô thị lịch sử yêu cầu xem xét di sản như một phần không thể tách rời của cảnh quan tự nhiên, văn hóa trong bối cảnh rộng lớn bao quanh. Các dự án phát triển đô thị, nâng cấp cơ sở hạ tầng, các biện pháp kiểm soát lũ lụt hoặc cải tạo nhà ở cần được xem xét đầy đủ bối cảnh không gian toàn diện của hệ thống sông Thu Bồn, các khu vực nông nghiệp xung quanh, làng nghề thủ công và không gian văn hóa liên kết không chỉ giới hạn trong phạm vi hành chính của phường Hội An, tránh sự phát triển không tương thích.

Với địa thế nằm ở hạ lưu sông Thu Bồn, thường xuyên bị ngập lụt, quy hoạch bảo tồn và kế hoạch quản lý di sản cần tích hợp các chiến lược rõ ràng cho việc thích ứng với biến đổi khí hậu và giảm thiểu lũ lụt lâu dài.

5. Kết luận

Những thay đổi trong quá trình sắp xếp lại bộ máy và địa giới hành chính hiện nay đang đặt ra

những cơ hội và rủi ro, thách thức đối với việc quản lý và bảo tồn khu di sản thế giới đô thị cổ Hội An bởi sự đối ngẫu mạnh mẽ: tiềm năng rộng mở cho quản trị tích hợp và huy động nguồn lực của một thành phố thuộc trung ương trọng điểm miền Trung, bên cạnh rủi ro về nguy cơ phân mảnh do cấu trúc vùng lõi, ngoại vi nay thuộc về 3-4 phường, xã mới. Việc bảo tồn Hội An đòi hỏi nhiều hơn cách tiếp cận tổng thể cùng với các biện pháp kỹ thuật: yêu cầu xây dựng một mô hình quản lý trực tiếp có tính linh hoạt và tự chủ, đồng thời vai trò điều phối, chỉ đạo liên ngành cấp thành phố, phát huy các bài học thành công của chính khu di sản và thành phố Hội An trước đây đặc biệt trong các cơ chế thu hút cộng đồng địa phương tham gia và bảo đảm lợi ích, gắn bó giữa cư dân địa phương với khu di sản, duy trì vị thế là một hình mẫu được công nhận toàn cầu về phát triển bền vững dựa trên di sản văn hóa ■

P.T.T.H

Tài liệu tham khảo

1. Quyết định số 78/QĐ-TTg của Thủ tướng Chính phủ, *Phê duyệt Quy hoạch đầu tư tổng thể bảo tồn, tôn tạo và phát huy giá trị di sản văn hóa thế giới đô thị cổ Hội An gắn với phát triển thành phố Hội An và du lịch giai đoạn 2012-2025*.
2. UNESCO, *Nomination file no.948 (Hoi An Ancient Town) (Hồ sơ đề cử số 948 (Đô thị cổ Hội An))*, whc.unesco.org.
3. UNESCO, *Recommendation on Historic Urban Landscape (Khuyến nghị về Cảnh quan Đô thị Lịch sử)*, Paris, 2011 & 2021.
4. UNESCO, *Policy for the Integration of a Sustainable Development Perspective into the Processes of the World Heritage Convention (Chính sách về Việc Tích hợp Quan điểm Phát triển Bền vững vào các Quy trình của Công ước Di sản Thế giới)*, whc.unesco.org.
5. UNESCO, *Final Declaration - UNESCO World Conference on Cultural Policies and Sustainable Development (MONDIACULT-2022/CPD/6) (Tuyên bố Cuối cùng - Hội nghị Thế giới của UNESCO về Chính sách Văn hóa và Phát triển Bền vững (MONDIACULT-2022/CPD/6))*, whc.unesco.org.
6. UNESCO, *Call for Action: "The Spirit of Naples" (Kêu gọi Hành động: "Tinh thần Naples")*, Naples, 2023.
7. UNESCO, *The Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention (Hướng dẫn Hoạt động để Thực hiện Công ước Di sản Thế giới)*, whc.unesco.org.

Ngày Tòa soạn nhận bài: 1-10-2025; Ngày phản biện, đánh giá, sửa chữa: 15-10-2025; Ngày duyệt đăng: 27-10-2025.